

מקורות לעיון במס' בבא בתרא: פרק יש נוחלין

דף יד

מ. זילברמן

ניסן תש"ע

(קלז:): **מתנה על מנת להחזיר**. איתא בגמ' אמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא קמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה, ע"כ. וכתב הרא"ש (סוכה פ"ג סי' ל), "וצריך שיתנהו לו במתנה גמורה ע"מ שיחזיק ואחר שיצא בו צריך לחזור ולתנה במתנה בשעת חזרה אבל אם אמר לו יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ תהא שלי כבתחילה לו יצא בו". הרי דס"ל להרא"ש דמתנה ע"מ להחזיר פירושו דבעינן הקנאה בפועל בחזרה להבעלים הראשונים. והרא"ש הביא ראיה לזה מדברי הגמ' סוכה מו: דאיתא התם אר"ז לא ליקני אינש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא מ"ט דינוקא מקני קני אקנויי לא מקני, ע"כ. ואילו לא ה' צורך לחזור ולהקנות לבעלים הראשונים ה' אפשר לתתו לקטן לצאת בו ואח"כ יחזור ממילא לרשות בעלים הראשונים. וכן מפורש אף בריטב"א בסוגיא קידושין דף ו: שכתב, "מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה היא וכשמחזירה לו הקנאה גמורה בעי כשאר הקנאות דעלמא". וראה בקה"י ב"ב סי' לט שהוכיח שכן ס"ל להתוס' קידושין ו: ד"ה לא החזירו.

בקצות החושן סי' רמא סק"ד (וכן באבני מילואים סי' כח ס"ק נג) הביא דברי הראשונים האלו אך כתב דלולי דברי הראשונים האלו ה' נראה דבמתנה ע"מ להחזירו לא בעינן קנין גמור והקנאה בחזרה בפועל אלא הוי מתנה גמורה וחלוטה לזמן, ולאחר שהשני קיים המצוה האתרוג חוזר ממילא לרשות הבעלים הראשונים. ותלה שיטה זו בדברי ר' אביגדור כ"ץ בשו"ת הרא"ש (כלל לה סי' ב). ובנתיבות כתב דאין זה כוונת הר' אביגדור כ"ץ, ואפ"ל את"ל שכן כוונתו אין זו אלא שיטת יחיד בראשונים. אך בהע' מלואי חושן על הקצות הביא שכן משמעות תוס' הרי"ד בסוכה מא: שכתב, "וה"מ האתרוג נתנו לו במתנה עד זמן שיצא בו ולא מתנה לחלוטין שיוכל להקדישו לגמרי".

ובמערכת הקנינים להגרש"ש סי' ט העיר שכן משמע מדברי הריטב"א שהובאו בנמוק"י בסוגיא (סג). בדפי הרי"ף), שכתב לענין אתרוג השותפין, "אבל כשלקחוהו לצאת בו הא ודאי על דעת כן נשתתפו בו שיכול כל אחד חצאת בו וכשהוא נוטל שלו הוא נוטל ... ומכאן לאתרוג שקונין הגבאים משל צבור לכל הקהל שיוצא בו כל אחד ואחד יפה בלא שום הקנאה ואפ"ל יש בו זכות לקטנים דלאו בני אקנויי נינהו אין בכך כלום".

[אך העיר הגרש"ש דלפי זה דברי הריטב"א בסוגיא סותרים לדברי הריטב"א בקידושין. וכדי ליישב דבריו צריכים לחלק בין שותפין לבין הנותן מתנה לזמן. דלגבי שותפין יש לכל אחד קנין הגוף לעולם, אלא דאופן חלוקתם הוא דלכל שותף יש זמן בפני עצמו, ומהני ברירה לכך שבזמן כל אחד ואחד חשיב כאילו אין לאחרים חלק בו. ואף הרא"ש יודה דשותפין יכולין לצאת ידי חובתן בכה"ג. ואילו בנותן מתנה לזמן אין זה קנין גמור ואינו יוצא בו ידי חובתו, דזה הוי כעין קנין פירות בלי קנין הגוף.]

ולכאור' ראייתו של הרא"ש מקטן היא ראיה אלימתא נגד דברי הקצות. ובשו"ת מנחת ברוך סי' צב דחה לפרש דברי הגמ' בכמה אנפי. חדא, אפשר דהגמ' התם איירי בסתם מתנה, אבל אם מקנה לקטן לזמן

מוגבל לצאת בו מהני. ועוד, אפשר דאין הגמ' איירי בנותן לולב לקטן לצאת בו, אלא היכא דאביהם של תינוקות היו שולחים אותם להביא ערבות, דאז לא יזכו התינוקות בערבות קודם שיתנם לאביהם אלא ישלחו לאביהם כך שאביהם יקנו כאשר יבואו לידם.

וראה עוד בכיה"ל ס' תרנח ס"ג שהביא דברי הקצות והנתיבות בזה.

במועדים וזמנים ח"ו ס' מד הביא עובדא בגדול אחד שה' לו אתרוג נאה ומהודר והקנה לאחד ממקורביו במתנה ע"מ להחזיר עם זכות ליתנו לאחרים, והמקבל הזה הקנה להרבה אנשים. לאחר שכבר נטלו הרבה אנשים בא אתרוג לידי אחד ונפל מידו ונפסל האתרוג. ודנו על אי בכה"ג כיון דלא קיים התנאי יצאו כל האנשים שנטלו אתרוג זה במתנה ע"מ להחזיר. וע"ש שהביא המו"ז דעות בראשונים אי מהני מחילה בתנאי (מצד הבעלים הראשונים) בכה"ג. והביא עובדא דומה מהחזו"א בסוף ימין דאז פסק החזו"א דכולם יצאו אבל אם אפשר יש לחוש לקיים המצוה שוב בלא ברכה. אך בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סוף ס' מד) פקפק על אי מהני מחילה ומ"מ צידד דאם יש להנותן מתנה עוד אתרוג שאפשר לצאת בו מהני נתינת דמים אם נפסל האתרוג (על פי דברי ביה"ל ס' תרנח ס"ד).

החבורה הבאה תתקיים אי"ה בליל יום שני

הנושא – אתרוג וס"ת של שותפין (קלז):

אחרי גמר פרק יש נוחלין אנו ממשיכים עם פרק מי שמת במתני' קמו:

עיקר תוס' פרק מי שמת

(קמז). מנין

(קמז): לתפלתו, המוכר עד ועוד ראי'